

Jugoslovensko Dramsko Pozorište

Сезона 08/09
Лаза Лазаревић
ШВАБИЦА

Премијера 15. марта у 20.30 часова на сцени Театра „Бојан Ступица“

Лаза Лазаревић

ШВАБИЦА

Драматизација и режија Ана Ђорђевић

Сценографија Весна Штрбац

Костимографија Лана Цвијановић

Композитор Ања Ђорђевић

Сценски говор Љиљана Мркић-Поповић

Сарадник за руски језик Ана Ђурчин

Асистент костимографа Наташа Плум (Natascha Plum)

Организатор Владимир Першић

ЛИЦА

Миша Радован Вујовић

Ана Марија Вицковић

Клара Бојана Маљевић

Евица Милена Васић

Макс Небојша Миловановић

Коља Бојан Лазаров

Дизајн светла: Светислав Цалић

Тон мајстор: Златко Легињ

Видео: Игор Бошковић

Суфлер: Нина Одаловић

Инспицијент: Иван Јанкетић

Премијера 15. марта у 20.30 часова на сцени Театра „Бојан Ступица”.

Представа траје око 1h 40' и нема паузу.

Садржај

ДРУГА ПОЛОВИНА XIX ВЕКА И ЛАЗА ЛАЗАРЕВИЋ Приредила Јелена Ковачевић	5
Александар Јерков СУСРЕТ СА СОБОМ У ШВАБИЦИ	11
Јелена Ковачевић ИРОНИЈА И ПОЕТСКО У ШВАБИЦИ ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА	20
Предраг Ј. Марковић НЕМЦИ И СРБИ - ДОДИРИ И УТИЦАЈИ	29
ШВАБИЦА Интервју са редитељком Аном Ђорђевић водила Марина Миливојевић-Мађарев	32
БИОГРАФИЈЕ	35
Summary	38
Белешка	41

ДРУГА ПОЛОВИНА XIX ВЕКА И ЛАЗА ЛАЗАРЕВИЋ

Приредила Јелена Ковачевић

1851. У 1. маја у Шапцу се родио Лаза Лазаревић, син трговца Кузмана и Јелке, кујунџијске кћери.
На Цетињу 19. октобра, сатрен туберкулозом, умро је Петар II Петровић Његош (рођ. 1813).
У говору пред француским парламентом Виктор Иго је употребио фразу *Уједињене државе Европе*.
Фотографије се праве све чешће и чувају се у посебним албумима.
Отворена је Велика изложба светских достигнућа у Лондону.
1853. Кримски рат између Русије и Турске, на чијој страни су Енглеска, Француска и Сардинија.
Пуштена је у рад тополивница у Крагујевцу.
Основано је Београдско певачко друштво.
Јован Стерија Поповић пише комедију *Београд некад и сад*.
1854. Кроз Беогад пролази последњи караван камила с робом из турских крајева.
После гашења Мађарске револуције из 1848, у целој земљи уводи се немачки као службени језик у све службе и средње школе.
1855. Успостављена је прва телеграфска веза - разменјени су телеграми између Београда и Алексинца.

1856. На Париском конгресу по завршетку Кримског рата, промењен је међународни положај Србије: руски протекторат замењен је гаранцијом свих великих сила, а забрањен је пролазак сваке туђе па и турске војске кроз кнежевину.
На Дунаву су уведена међународна правила речног саобраћаја.
Умро је Јован Стерија Поповић.
1857. Лаза полази у основну школу у Шапцу.
У целији Србији има 343 основне школе, а две трећине општина немају ни једну школу.
Сликар Стеван Тодоровић враћа се у Србију после школовања у Минхену и Бечу. Труди се да едуковањем младих подстакне брже „хватање корака са Европом”.
1858. 8. октобра донет је Закон о Народној скупштини.
После десетак дана већања, Светоандрејска скупштина 12. децембра доноси одлуку по којој кнез Александар Карађорђевић мора да абдицира.
1859. По позиву Скупштине на чело државе по други пут долази кнез Милош Обреновић (влада до смрти 1860).
Рат Пијемонта против Аустрије. У биткама код Мађенте и Солферина Италијани стичу предност и могућност да се уједине.
Борбе за уједињење Италије помно се прате у Србији.
У Београду се наплаћује калдрмина за коришћење калдрмисаног пута.
1860. По други пут српску кнежевину води кнез Михаило Обреновић (до смрти у атентату, 1868).
Формирана је жандармерија.
На централном тргу у Београду подигнута је Теразијска чесма, пројекат Франца Лорана.
Основано Српско народно позориште у Новом Саду.
Вођа италијанских добровољаца Ђузепе Гарибалди ослобађа Сицилију и Напуљ.
1861. Царска Русија укида кметство.
У Америци почeo велики грађански рат Севера и Југа који ће завршити 1865, када је укинуто и ропство.
Лаза је завршио основну школу и уписује се у I разред Шабачке гимназије.
У Београду се одржавају први балови.
Александар Греем Бел патентира телефон.

1862. Херцеговачки устанак против турске власти.
Рањавање дечака Саве на Чукур-чесми 3. јуна и бомбардовање Београда
директан су повод за почетак ослобађања српских градова од турске војске.
Основана је Државна хипотекарна банка у Србији.
Успостављена је телеграфска веза Београда и Беча.
1863. Лицеј прераста у Велику школу. Формирани су Филозофски, Правни и
Технички факултет.
1864. У Бечу је умро Вук Стефановић Каракић.
Матица српска сели се из Пеште у Нови Сад.
Змајева збирка песама *Ђулићи*.
Основана је Прва интернационала.
1865. По завршеној гимназији, Лаза се уписује у вишу гимназију у Београду.
Свечана прослава 50-годишњице Другог српског устанка. Свим преживелим
устаницима кнез Михаило уручује Таковски крст, одливак од првог топа кнеза
Милоша из 1815.
Објављена *Србска флора Јосифа Панчића*.
1866. По наређењу кнеза Михаила 19. маја је срушена Стамбол-капија.
У Новом Саду је основана Уједињена омладина српска. Њен главни циљ је
национално уједињење.
Аустрија је поражена у бици код Садове у Аустријско-пруском рату.
Ф.М. Достојевски објављује роман *Злочин и казна*.
1867. Формирање Аустро-Угарске двојне монархије.
Примопредаја кључева Београда према султановом ферману.
Турци одлазе Дунавом пут Видина. Турски одреди напуштају и друге српске
градове.
Лаза Лазаревић се уписује на Правни одсек Велике школе у Београду.
Колеге га бирају за секретара студентског удружења „Побратимство”.
Објављена *Историја српске књижевности* Стојана Новаковића.
Прво издање Марковог *Капитала*.
1868. Убиство кнеза Михаила Обреновића из заседе у Кашутњаку. Србију води
Намеснишво, пошто је Михаилов наследник, рођак Милан Обреновић
малолетан и у то време на школовању у Паризу.
У октобру је отворено Народно позориште у Београду, пројект Александра
Бугарског.
1869. Донет је Намеснички Устав.
Отворен је Суецки канал.
Успостављена је паробродска веза Беч-Пешта-Београд.
Основана је Српска банка.

- 1870- Води се Пруско-француски рат, који ће довести до уједињења Немачке.
1871. Пруска анексира Алзас и Лорен, рударске области богате гвожђем.
Париска комуна; и њен слом.
Љуба Ненадовић путује по Немачкој и њеним бањама.
1871. Проглашено је Немачко царство.
Канцелар Бизмарк води „рат“ против католика у новој проширеној држави, описан као „културнкампф“. Уједињење Италије.
Светозар Марковић покреће *Раденик*, први социјалистички лист на Балкану.
Лаза добија стипендију срpsке владе за студиј медицине у Паризу.
Престаје да делује Уједињена омладина срpsка.
Избија студентски штрајк у коме и Лаза учествује; због тога губи статус владиног стипендисте.
У јуну Лаза завршава права и добија радно место у Министарству просвете као практикант.
1872. Одобрена му је стипендија срpsке владе за студиј медицине, овај пут у Берлину.
Кнез Милан ступа на срpsки престо.
Светозар Марковић објављује дело *Србија на Истоку*.
Основано је Српско лекарско друштво.
1873. Индустрисалац Ђорђе Вајферт гради прву срpsку парну пивару у Топчидеру.
1874. Објављена су *Писма из Немачке* Љубе Ненадовића.
1875. Кнез Милан изненада путује у Беч и проси Наталију Петровну Кешко, пореклом из Влашке, која пристаје да се уда.
Невесињска пушка прераста у општи Босанско-херцеговачки устанак против турске власти.
Објављена су прва поглавља романа *Ана Карењина* Лава Толстоја.
Родила се срpsка математичарка Милева Марић, прва супруга Алберта Ајнштајна.
1876. Урош Предић уписује Уметничку академију у Бечу.
Србија и Црна Гора објављују рат за независност против турске власти који ће бити завршен 1878.
Лаза учествује као лекарски помоћник.
1877. Илија Милосављевић Коларац оставља задужбине: Књижевни фонд и Фонд за подизање срpsког универзитета.
Едисон патентира фонограф, тј. грамофон.

**IZOSTAVLJENA
STRANICA...**

1878. Берлински конгрес, сазван да би се ревидирао Санстефански уговор, битно ће одредити судбину Балкана. Главну реч води немачки канцелар Бизмарк. Премда Србија и Црна Гора добијају независност, знатно јача положај Аустро-Угарске на Балкану.
Србија приступа „Латинској унији“ која утврђује нов међународни паритет новца у Европи.
Лаза се враћа у Берлин да заврши студије.
Два неуспела покушаја атентата на немачког цара Вилхема I.
Бизмарк уводи закон против социјалиста.
1879. Склопљен је двојни савез Аустро-Угарске и Немачке.
Лаза постаје лекар Београдског округа.
Објављује своју прву приповетку у *Српској зори*, *Први пут с оцем на јутрење*.
1880. Прво електрично светло у Београду - у башти кафана „Хамбург“ на углу данашњих улица Кнеза Милоша и Масарикове.
У Бечу је склопљена Железничка конвенција између аустроугарске и српске стране, чиме је почела градња железнице кроз Србију.
Лаза по први пут даје медицински опис бола у куку услед истезања ишијалдикуса, који се по њему зове Лазаревићев знак. (Други подробнији опис објавиће 1884).
1881. Смрт руског писца Ф.М. Достојевског.
Убијен је руски цар Александар II.
Лаза се жени Полексијом, кћерком Николе Христића, министра и председника српске владе.
Постаје примаријус Опште државне болнице у Београду.
Објављује приповетке *На бунару* и *Вертер* у листу *Отаџбина*.
Основане су прве политичке странке у Србији, Народна радикална странка и Либерална странка.
Основано Уружење новинара Србије.
1882. 22. фебруара Србија постаје Краљевина, а кнез Милан проглашен је за краља.
23. октобра Јелена-Илка Маковић, удовица стрељаног пуковника Јеврема Марковића, покушала је атентат на краља Милана у Саборној цркви.
Она и њена саучесница Јелена-Лена Книћанин скончале су у затвору под неразјашњеним околностима.
Откривен је споменик кнезу Михаилу Обреновићу на Позоришном тргу.
У Србији је уведено обавезно основно школовање.
Лаза објављује у *Отаџбини* - *Све ће то народ позлатити*.
Немачка, Аустро-Угарска и Италија склапају Тројни савез.

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Јелена Ковачевић

ИРОНИЈА И ПОЕТСКО У ШВАБИЦИ ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА

Када је поводом смрти Лазе К. Лазаревића изашао у *Гласу Црногораца* 1891. некролог Лазе Костића, покренуто је једно ново питање о Лазаревићевим приповеткама. Костић казује сликовито: „Мислим да ћете ме најбоље разумјети кад речем да је поконник био сасвим подобан да састави Тургењева са Гогољем: Тургењев постављен Гогољем, као што реку Французи.” (Л. Костић, p.196). Костић, заправо, узима два величана руске књижевности као два вида наративне интонације, проналазећи у нашем приповедачу и поетско и иронију у основи приповедања. Слично ће запазити и Милан Кашанин у студији *Светлост у приповеци* кад каже: „Да би прикрио своју емотивност, он у узбудљивим тренуцима зна прећи у хумор, што није без опасности по атмосферу приче” (Кашанин, p.521). Природа овога споја према Лази Костићу, лежи у „великој примами контраста, што ће занизети сваког правог умјетника” (*op.cit.*, p.198). Да Лазаревићево дело није

само прожето поетским, настало под утицајем Тургењева,¹ већ и да је на више места иронично, примећује и Димитрије Вученов и то као прелазак из „страховите озбиљности” у ведрину и „префињену иронију” (Вученов, p.110-111). На другом месту, поводом приповетке *Ветар*, додаје: „наилазимо на искрича-ва места пишчеве ироничности што се не би никако очекивало”.

Лазаревићев тон приповедања осцилира, што је у несагласју с природом ироније. Иронија, као подривање смисла исказаног, да би могла да се разуме, може се применити само онде где је онај ко је прима, припремљен да чује супротност. У приповеткама Лазе Лазаревића, појава ироније у оквиру или непосредно иза поетског, изазива питање о разумевању смисла ироније, о трајању поетског ефекта, као и о природи тог новог односа, ироније и поетског.

1 Упор. Тургењевљеву новелу *Фауст*.

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Предраг Ј. Марковић

НЕМЦИ И СРБИ - ДОДИРИ И УТИЦАЈИ

Немци су онај западни народ са којим су Срби били у најдубљем додиру, на сваки могући, добар или лош, начин на који се два народа могу сусРЕсти. Осим тога, за разлику од, на пример, Британаца, или Француза, контакти са Немцима су много равномерније распоређени по областима друштвеног живота, као и по друштвеним слојевима. Ни са једним западним народом Срби нису дуже, чешће и интезивније долазили у контакт. Односи између Срба и Немаца обухватају спектар свих могућих модалитета у односима два народа. Ови народи су живели и као суседи, и као мањине у држави оног другог народа, упознавали су се и преко миграције и преко образовања, и преко културних утицаја, и преко привреде и технологије, а и ратовали су више пута. Оно што је

врло занимљиво и што разликује односе Немаца и Срба од осталих западних народа је чињеница да су се немачки утицаји продирали у српско друштво много дубље од утицаја осталих западних народа (што, уосталом, вероватно важи и за остале суседе Немаца). Трансфер разних идеја и праксе немачког порекла на елиту, може се поредити са утицајем осталих западних народа, али је утицај Немаца и Немачке на широке слојеве становништва без премца. Не само што је технички вокабулар импрегниран немачким утицајама још од 19. века, већ се он снажно осећа и у пољопривредној терминологији, кулинарству, употреби занатлијских термина, све до елитних области културе и великих послова. Немачки утицај пројима све сфе-

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Белешка о програму

Специјално за овај програм др Александар Јерков написао је чланак *Сусрет са собом у Швабици, а др Предраг Марковић Немци и Срби - додири и утицаји.*

У припреми програма кориштена је следећа литература:

- „Лаза К. Лазаревић. Целокупна дела”, св. I, приредили Владан Недић и Бранimir Живојиновић, САНУ, Критичка издања српских писаца, III, Београд, 1986.
- Макс Блек „У чему је мистерија метафоре”, III програм РТБ, Београд, 1982, бр. 53
- Димитрије Вученов *Приповетке Лазе Лазаревића*, Завод за издавање уџбеника и наставних средстава, Београд, 1986.
- Милан Кашанин „Судбине и људи, 7. Светлост у приповеци”, *Летопис Матице српске*, Нови Сад, 1966, год.142, књ.397, св.6
- Радивоје Константиновић „Лаза Лазаревић, песник снова и дужности”, Предговор за *Приповетке*, Лаза Лазаревић, Просвета, Београд, 1963.
- Лаза Костић „Лаза К. Лазаревић” (некролог), *Одабрана дела*, I, библ. Српска књижевност у сто књига, МС-СКЗ, Нови Сад-Београд, 1972.
- D.C. Muecke *Irony*, Methuen & Co Ltd, London, 1978
- Милорад Најдановић, *Сеоска реалистичка приповетка у српској књижевности XIX века*, Завод за издавање уџбеника СР Србије, Београд, 1968.
- Janusz Stawinsky „О опису”, *Република*, Загреб, 1984, XL, св.6
- Драган Стојановић *Иронија и значење*, библ. Тумачење књижевности, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1984.
- Фридрих Хегел *Историја филозофије*, књ. II и III, Култура, Београд, 1964.

Захваљујемо Народном музеју Ваљево, директору Владимиру Кривошејеву, кустосима Драгани Лазаревић и Марини Марковић на помоћи у проналажењу призора Ваљева друге половине XIX века и на уступљеним разгледницама из музејске збирке.

Превод са српског на енглески језик за страницу *Summary*: Марија Стојановић.

Југословенско Драмско Позориште СИР – Каталогизација у публикацији
Краља Милана 50
11000 Београд

Народна библиотека Србије, Београд

821 . 163 . 41 - 2 : 792 . 091

821 . 163 . 41 . 09 - 2 Лазаревић Л.

Управник
Бранко Џвејић

Уметнички директор
Горчин Стојановић

Програм приредили
Јелена Ковачевић,
Марина Миливојевић-Мађарев
и Горчин Стојановић

www.jdp.co.rs

Телефони благајне
2644 447 и 3061 957

Штампа
ДМД
Тираж 1000

ЛАЗА Лазаревић: Швабица : [премијера 15.
марта у 20.30 часова на сцени Театра „Бојан
Ступица“] : сезона 08/09 / [програм приредили
Јелена Ковачевић, Марина Миливојевић-Мађарев и
Горчин Стојановић] . – Београд : Југословенско
драмско позориште, 2009 (Београд : ДМД) . - 42
стр. : илустр. : 21 x 20 см

Део текста упоредо на срп. и енгл. језику. -
Тираж 1.000. – Биографије: стр. 35-37. -
Белешка о програму: стр. 40.

ISBN 978-86-80513-40-9

а) Лазаревић, Лаза (1851-1890) – „Швабица“
- Сценско извођење
COBISS. SR-ID 156604172